

EKONOMIKOS FAKULTETO PLĖTRA: PROBLEMOS IR NAUJOS GALIMYBĖS

Birutė Galinienė

Profesorė socialinių mokslų daktarė
Vilniaus universiteto Ekonominės politikos katedra
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
Tel. +370 5 236 61 22
El. paštas: birute.galiniene@ef.vu.lt

Straipsnyje apibūdinamas ir įvertinamas Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto plėtros galimybės ir problemos atsižvelgiant į turimą mokslinį pedagoginį ir techninį potencialą. Atskleidžiami esami objektyvūs ir subjektyvūs studijų ir mokslo plėtotės fakultete trukdžiai, susiejant juos su mokslinių rezultatų vertinimo sistemos problemomis. Dėmesio skiriama apibūdinti studijų programų struktūros tobulinimo ir kokybės gerinimo galimybes. Doktorantūros studijų, kaip akademinės pamainos rengimo, kokybė ir efektyvumas ypač opi fakulteto problema – jai straipsnyje skiriamas išskirtinis dėmesys. Ne mažiau svarbi ir tarptautinio bendradarbiavimo sritis, todėl straipsnyje stengtasi parodyti, kokiame gi kelio tarpsnyje šiuo požiūriu yra Ekonomikos fakultetas.

Pagrindiniai žodžiai: mokslas, studijos, mokslinis pedagoginis potencialas, studijų programos, mobilumas.

Įvadas

Ekonomikos fakultetas 65-uosius jubiliejinius metus pasitinka išlaikydamas lyderio pozicijas rengiant ekonomistus ir vadybininkus. Tai vienas iš populiariausių ir didžiausių fakultetų pagal besimokančiųjų skaičių ir studijų programų pasirinkimą ne tik Vilniaus universitete, bet ir iš Lietuvos aukštųjų mokyklų analogiškų fakultetų. Pasitinkant naujus iššūkius, neišvengiamai kylančius nuolat modernėjančioje aplinkoje, fakulteto augimas ir plėtra įgavo kiekybinį ir kokybinį pagreitį. Ekonomikos fakultete studentų ir klausytojų gerokai per 5 tūkst., studijų programų ir formų įvairovė suteikia plačią galimybių rinktis ne tik ekonomikos ar

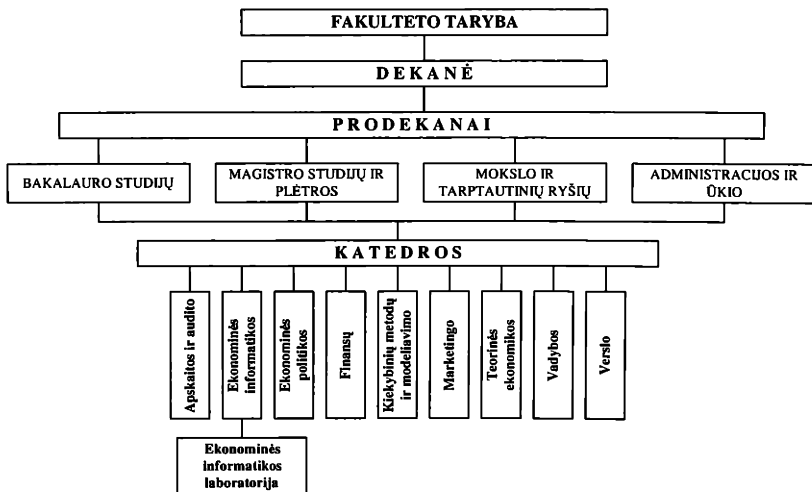
vadybos studijų kryptį ir sistemingai studijuoti, pradedant nuo žemiausios iki aukščiausios studijų pakopos, bet ir įgijusiems kitos studijų krypties ir netgi srities aukštojo mokslo diplomą tęsti studijas fakultete. Kaip ir šalies ekonominė sistema, fakulteto ekonomikos ir vadybos kryptių studijų programos patiria dinaminę transformacijų, tobulėjimo ir reformų laikotarpį, siekiama priartėti prie geriausių pasaulio standartų. Studijų programų kokybė, studijų ir mokslo vienovė, jų vertinimas ir materialinis aprūpinimas – svarbiausias fakulteto kokybės ir raidos matmuo. Taigi turime įvertinti, kur esame, ko siekiame, su kokiomis problemomis susiduriame.

1. Fakulteto struktūriniai pokyčiai. Mokslinis pedagoginis potencialas

Per fakulteto veiklos penkmetį vietoje buvusių trylikos katedrų sukurtos devynios: į naują Kiekybinių metodų ir modeliavimo katedrą sujungtos Ekonomikos sisteminės analizės ir Statistikos katedros, vietoj Prekybos ekonomikos katedros ir Įmonių katedros įkurta Verslo katedra, prie Vadybos katedros prijungta Kokybės vadybos katedra (kai kurie Kokybės vadybos katedros dėstytojai perėjo į Verslo katedrą), nauja Ekonominės politikos katedra suformuota iš didesnės dalies Visuomenės ūkio ir Tarpautinės ekonomikos katedros darbuotojų (dalis darbuotojų pagal dėstomų dalykų profilį perkelti į kitas katedras). Pakeisti kai kurių katedrų pavadinimai: Buhalterinės apskaitos katedra pavadinta

Apskaitos ir audito katedra, o Finansų ir kredito katedra – Finansų katedra. Buvusioji jungtinė Teisės ir Ekonomikos fakultetų biblioteka kardinaliai rekonstruota ir performuota į Saulėtekio informacinį centrą, aptarnaujantį Ekonomikos, Teisės ir Komunikacijos fakultetus bei Tarpautinį žinių ekonomikos ir žinių vadybos centrą. Prie jo prijungtas Teorinės ekonomikos katedrai priklausęs Metodikos kabinetas. Dabartinė fakulteto valdymo struktūra pateikiama 1 paveiksle.

Katedros yra atsakingos už atitinkamos krypties mokslo tiriamąjį darbą ir studijas. Prie Ekonominės informatikos katedros veikia Ekonominės informatikos laboratorija, kurios pagrindinės funkcijos yra užtikrinti asmeninių kompiuterių ir fakulteto vietinio kompiuterių tinklo darbą, diegti naują techninę ir programinę įran-

1 pav. Ekonomikos fakulteto valdymo schema

1 lentelė. Mokslo pedagoginių darbuotojų, dirbančių pagrindinį darbą, skaičius 2003 ir 2005 metais

Mokslo laipsnis ir vardas	Darbuotojų skaičius		Lyginamoji dalis, proc.	
	2003 m.	2005 m.	2003 m.	2005 m.
Habil. mokslų daktarai profesoriai	10	10	11	11
Mokslų daktarai docentai	55	50	63	51
Mokslų daktarai (be mokslo pedagoginio vardo)	9	17	10	17
Docentai (be mokslo laipsnio)	1	1	1	1
Kiti darbuotojai (be mokslo laipsnio ir vardo)	13	20	15	20
I š v i s o	88	98	100	100

2 lentelė. Darbuotojų, dirbančių pagrindinį ir nepagrindinį darbą, pasiskirstymas pagal amžių 2003 ir 2005 metais

	Darbuotojų skaičius		Lyginamoji dalis, proc.	
	2003 m.	2005 m.	2003 m.	2005 m.
I š v i s o	135	123	100,0	100,0
Iš to skaičiaus pagal amžiaus grupes:				
iki 30 metų	12	6	8,9	5,0
31–39 metų	17	20	12,6	16,0
40–49 metų	26	23	19,2	19,1
50–59 metų	41	37	30,4	30,0
per 60 metų	39	37	28,9	30,0
Iš bendrojo darbuotojų skaičiaus – moterų, iš viso		48		100,0
Iš jų pagal amžiaus grupes:				
iki 30 metų		4		8,0
31–39 metų		9		19,0
40–49 metų		10		21,0
50–59 metų		14		29,0
per 60 metų		11		23,0

gą, užtikrinti kompiuterinės technikos apsaugą bei legalios programinės įrangos naudojimo fakultete priežiūrą.

Ekonomikos fakulteto pedagoginio personalo sudėtis ir struktūra apibūdinama 1 lentelėje.

Fakultete 2005 m. dirbo 13 profesorių, 68 docentai, 27 mokslų daktarai. Fakulteto darbuotojų, dirbančių pagrindinį ir nepagrindinį darbą, pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (pateiktas 2 lentelėje), deja, nenuteikia optimistiškai. 2005 metais darbuotojų, kurių amžius – per 50 metų, sudarė net 58,8 proc. (iš to skaičiaus 50–59 me-

tų amžiaus grupei tenka 27,5 proc. darbuotojų, o per 60 metų amžiaus grupei – 31,3 proc.). Tai rodo, kad dauguma fakulteto darbuotojų yra garbaus amžiaus, nes 31–39 metų amžiaus grupė tesudaro 16 proc., o iki 30 metų amžiaus grupei tenka vos 6,1 proc. darbuotojų.

Nemaža fakulteto pedagoginio personalo dalis fakultete dirba nepagrindinį darbą. Tai matoma iš 3 lentelės. Tą dalis ypač išsiskiria tarp docentų: jie sudaro 23 procentus visų fakulteto docentų, o visame Vilniaus universitete jų lyginamoji dalis tesiekia 16 procentų.

3 lentelė. Pagrindinį ir nepagrindinį darbą dirbančio pedagoginio personalo palyginimas VU ir EF

		Dirba VU	Dirba EF
Profesoriai	Pagrindinis darbas	115	10
	Nepagrindinis darbas (ND)	19	2
	<i>ND lyginamoji dalis, proc.</i>	<i>16,5</i>	<i>20</i>
Docentai, mokslų daktarai	Pagrindinis darbas	369	48
	Nepagrindinis darbas (ND)	59	11
	<i>ND lyginamoji dalis, proc.</i>	<i>16</i>	<i>23</i>
Lektoriai (be mokslo laipsnio)	Pagrindinis darbas	122	5
	Nepagrindinis darbas (ND)	35	2
	<i>ND lyginamoji dalis, proc.</i>	<i>29</i>	<i>40</i>

Ekonomikos fakultete santykiškai daugiau ne-gu vidutiniškai Vilniaus universitete nepagrindinį darbą dirbančių pedagogų. Didesnė nei vidutiniškai universitete dirbančių nepagrindinį darbą lyginamoji dalis rodo glaudesnę Ekonomikos fakulteto ryšį su praktikais, pagrindinį darbą dirbančiais įvairiose valdžios ir verslo institucijose.

Reikia pažymėti, kad aplinka nėra palanki fakulteto siekiams išlaikyti ir atnaujinti nuolat senstantį fakulteto personalą. Didžiausią įtaką fakulteto personalo komplektavimo politikai ir profesinio dėstytojų tobulėjimo siekiui daro šios aplinkybės:

- Ryškus apmokėjimo akademinėje srityje ir už jos ribų skirtumas, tiesiogiai susijęs su Lietuvos socialinėmis problemomis. Mokslininko auginimas nuo jauno tyrėjo ar dėstytojo iki pamainos profesoriui – procesas, kuriam reikia ne tik finansų, bet ir naujų mokslo vadybos principų, visų pirma sietinų su darbo apmokėjimo diferencijavimu pagal pasiektus rezultatus.
- Pašaliniai darbai, kuriais siekiama palai-kyti įprastą gyvenimo lygį, atima iš universitetų dėstytojų laiką ir jėgas, kurias šie galėtų ir norėtų skirti savo akademiniam tobulėjimui ir mokslo tiriamajam darbui.
- Atotrūkis tarp mokslo tiriamojo darbo ir pedagoginės veiklos – pastarosios naudai.

To priežastys – materialinio suinteresuotumo mokslo tiriamuoju darbu stoka ir mokslinio-pedagoginio darbo universitete normavimo sistema. Pastaroji, pabrėžianti auditorinio darbo valandų svarbą, laikytina vidiniu personalo sudėties ir kvalifikacijos tobulinimo kliuviniu.

- Aukštojo mokslo įstatyminė bazė, kurios įtvirtintas studijų finansavimo modelis iš esmės skatina vaikymąsi kiekybės (kuo didesnio studentų skaičiaus), o ne studijų kokybės. Dabartinė centralizuota bakalauro pakopos studijų biudžetinio finansavimo sistema labai susiaurina ir šiaip jau menkas fakulteto finansines galimybes atnaujinti ir plėsti materialią studijų bazę, išlaikyti ir pritraukti studijų programai įgyvendinti kvalifikuotą mokslinį pedagoginį personalą.

Įvertinant visas nurodytas neigiamas vis dėlto fakultetui pavyksta išlaikyti esminį studijų programoms įgyvendinti pedagoginio mokslinio personalo branduolį ir sudaryti būtinas jo profesinio tobulėjimo sąlygas. Šiomis aplinkybėmis dėstytojo profesinis tobulėjimas daugiausia tampa priklausomas nuo paties asmens ryžto gilinti ir plėsti savo žinias.

Remiantis fakulteto akademinio personalo įgyto profesinio pasirengimo analize (išsilavinimas, stažuotės, konferencijos, mokslinės publi-

kacijos ir kt.), galima teigti, kad fakulteto dėstytojų turima kvalifikacija yra pakankama pasiekti fakultete vykdomų studijų programų tikslus. Fakulteto dėstytojai aktyviai dalyvavo ir dalyvauja mokslinėse konferencijose ir seminaruose, tarptautinėse universitetinių studijų reformos ir modernizavimo programose, rašo ir leidžia monografijas, vadovėlius ir mokomąsias priemones ekonomikos ir verslo vadybos studijoms, gilina įgytas žinias stažuotėse ir vykdydami mokslinius tyrimus.

Ne mažiau svarbi studijų kokybės ir mokslo efektyvumo didinimo komponentė – materialiosios sąlygos (auditorijų ir kabinetų įrengimas, studentų ir dėstytojų darbo vietų aprūpinimas kompiuterine ir kita įranga, apsirūpinimas literatūra ir kita), kurios visų pirma priklauso nuo turimų finansinių išteklių.

Ekonomikos fakulteto auditorijose vienu metu gali dirbti ar mokytis per 1800 studentų. Yra šešios kompiuterinės auditorijos (visose yra interneto ryšys), specializuotos agentūros REUTER kabinetas, septynios didžiausios auditorijos su radijo ryšio aparatūra. Srautinėse auditorijose (jų jau 18) įrengta daugialypės terpės aparatūra (specialieji projektoriai, sujungti su kompiuteriais). 2003 metais tokia įranga buvo tik keturiose auditorijose. Mokyti kalbų naudojama speciali garso ir vaizdo aparatūra. Kompiuterinei ir programinei įrangai atnaujinti ir įsigyti kasmet skiriama vis daugiau fakulteto specialiųjų lėšų. 2005 metais skirta per 400 000 litų kompiuteriams ir 35 000 litų programinei įrangai įsigyti. Tai nepalyginti daugiau nei bet kuriais metais per pastaruosius penkerius metus (2001–2004 metais išleista 420 000 litų).

Nemaža dalis fakulteto uždirbtų lėšų skiriama studijoms ir mokslo tiriamajam darbui, būtinos mokslinės literatūros fondams papildyti. Antai 2003 metais įsigyta mokslinės metodinės literatūros už 30 000 litų. 2005 metais šioms

reikmėms jau skirta 197 000 litų (35 litai tenka vienam studentui ir 50 litų dėstytojui).

Ekonomikos fakultetas disponuoja biudžetinėmis ir specialiosiomis lėšomis. Biudžetinės lėšos (jų nuolat trūksta) yra skiriamos tik fakulteto darbuotojų darbo užmokesčiui, o visa infrastruktūra, patalpų remontas ir lėšos visoms pirmiau minėtoms priemonėms įsigyti – tai jau fakulteto „galvos skausmas“.

2003 metais fakulteto darbo užmokesčio deficitą teko dengti iš specialiųjų lėšų beveik 14 000 litų, 2004 metais jau 188 751 litą. 2005 metais darbo užmokesčio biudžetinių lėšų fakultetui skirta 767 867 litais mažiau nei 2004 metais. Šie skaičiai rodo, jog Ekonomikos fakultetas tikrai neišgyventų, jeigu neturėtų specialiųjų lėšų – gaunamų įmokų už studijas.

2. Studijos, studijų programos

Ekonomikos fakultete studijų programų reforma Vakarų universitetų pavyzdžiu pradėta dar 1991 metais. Sėkmingo jos vykdymo dėka suformuotos ir įgyvendinamos trijų pakopų (bakaluro–magistro–doktoranto) ekonomikos bei vadybos ir verslo administravimo studijų programos, o dabar fakultete studijuojantys per 5 000 studentų ir klausytojų gali rinktis iš plataus spektro įvairių programų ir atšakų bei studijų formų. Ekonomikos fakultete yra trys bakalauro ir septyniolika magistrantūros programų. Iš 65 VU socialinių mokslų įregistruotų programų – 20 programų Ekonomikos fakulteto (3 bakalauro ir 17 magistrantūros).

Fakultete yra vykdomos tokios bakalauro studijų programos:

- *Ekonomika*, programos atšakos – socialinė ekonomika, bankininkystė, finansai, tarptautinė ekonomika, ekonominė analizė;
- *vadyba ir verslo administravimas*, programos atšakos – verslo organizavimas, apr-

4 lentelė. Ekonomikos fakulteto studentų skaičius pagal studijų pakopas ir studijų formas

Metai	Dieninės studijos			Vakarinės studijos			Neakivaizdinės studijos			Nenuosekliosios studijos		
	Bakalauras	Magistrantūros	Iš viso	Bakalauras	Magistrantūros	Iš viso	Bakalauras	Magistrantūros	Iš viso	Iš viso EF	Papildomieji kursai	Išsilyginamosios
2000	1156	318	1474	–	133	133	689	0	689	2296	–	–
2001	1321	205	1526	187	263	450	940	88	1028	3004	51	–
2002	1405	209	1614	382	293	675	1051	128	1179	3468	65	300
2003	1492	331	1823	545	178	723	1751	180	1611	4477	138	320
2004	1517	465	1982	707	84	791	2972	251	2343	5996	171	150
2005	1466	488	1954	1142	165	1307	2494	327	1811	6082	183/290	150

skaita ir auditas, komercija, draudimo vadyba;

- vadybos informacinės sistemos.

Yra vykdomos šios magistrantūros studijų programos:

- ekonomikos krypties – taikomoji makroekonomika, ekonominė analizė ir planavimas, finansai, bankininkystė, Europos ekonominės studijos;
- vadybos ir verslo administravimo krypties – apskaita ir auditas, gamybos vadyba, ekonominė informatika, personalo vadyba, prekyba, paslaugų vadyba, draudimo vadyba, komercinė kokybės vadyba, tarptautinis verslas, verslo vadyba.

Pažymėtina, kad fakultetas nuolat atnaujiną ir tobulina studijų programas, siekia tarptautinio jų pripažinimo. Prieš dvejus metus buvo atlikta išsami programų savianalizė ir pateikta tarptautiniam vertinimui 12 vadybos ir verslo administravimo programų, iš jų dvi bakalauras ir 10 magistro programų. Reikia pasidžiaugti ge-

rais tarptautinių ekspertų grupės žodiniais įvertinimais, tačiau daugiau kaip metus visi Lietuvos universitetai, turintys vadybos ir verslo administravimo krypties studijų programas, laukė rašytinių išvadų.

Studijuojančiųjų skaičiaus kitimo dinamika pateikiama 4 lentelėje.

Fakulteto studijų programų patrauklumą rodo stojančiųjų konkursai ir programų reitingai (žr. 5 lentelę).

Į pagrindines visų universitetų studijas priimama per Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrąjį priėmimą. Fakultetas aktyviai dalyvauja organizuojamuose susitikimuose su abiturientais: studijų paroda, mugės įvairiuose miestuose, fakulteto reklaminis leidinukas, atvirų durų dienos fakultete. Dažnai vykstama į apskritis ir rajonus, kur rengiami susitikimai su mokiniais, mokytojais, švietimo darbuotojais moksleivių ekonomikos olimpiadose. Jau 11 šalies vidurinių mokyklų pasirašė bendradarbiavimo su VU sutartis. Ekonomikos fakultetas įsipareigojo ku-

5 lentelė. Konkursai į Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetą pagal programas 2004 metais

Studijų programa	Studijų forma	Numatytas vietų skaičius		Pageidavimų skaičius		KONKURSAS					
		vf	m	vf	m	paprastasis		bendrasis		svertinis	
						vf	m	vf	m	vf	m
Ekonomika	D	162	–	4183	3	25,82	–	2,12	–	4,19	–
EK	N1		82	–	143	–	5,07	–	2,23	–	1,99
EK	N2		53	–	690	–	11,69	–	1,36	–	1,49
EK	V1		29	–	143	–	4,93	–	1,83	–	2,32
EK	V2		43	–	887	–	20,63	–	1,66	–	1,67
Vadyba ir verslo administravimas	D	160		5336	4	33,35		2,62		3,71	
VVA	N1	–	94	–	510	–	5,43	–	2,49	–	2,40
VVA	N2	–	62	1	1195	–	15,52	–	1,79	–	1,74
VVA	V1	–	44	–	173	–	3,93	–	1,51	–	1,55
VVA	V2	–	67	–	1164	–	15,52	–	1,23	–	1,03
Vadybos informacinės sistemos	D	35		2921	2	83,46		6,00		6,33	
Iš viso	–	357	474	12 441	4914	–	–	–	–	–	–

ruoti tokią sutartį ir bendradarbiavimą su Marijampolės vidurine mokykla.

Programų patrauklumą galima įvardyti ir tokiais aspektais:

- *Įgyjamų žinių ir įgūdžių universalumu.* Beveik visos žmogiškosios veiklos rūšys turi ekonominį ir vadybinį aspektą: tenka skirstyti savo turimus ribotus išteklius juos pranokstantiems poreikiams ir pasirinkti geriausią veiksmų strategiją bei taktiką. Ekonomikos ir vadybos studijos moko, kaip visa tai padaryti kuo geriau įvairiose srityse.
- *Studijų įvairiapusiškumu:* ekonomistas ar verslo vadybininkas turi būti plataus akiračio ir neriboto imlumo asmenybė, todėl studijuojant Ekonomikos fakultete jam tenka susipažinti su ne vienu tarpdisciplininio pobūdžio dalyku, kuriuose ekonomikos bei verslo problemos glaudžiai susijusios su psichologija, sociologija, kultūra, istorija, ekologija ir pan.
- *Studijų programų dinamiškumu:* kaip ir šalies ekonominė sistema, ekonomikos ir verslo vadybos studijų programos išgyvena dinaminį transformacijų, tobulėjimo ir reformų laikotarpį. Fakulteto studentai yra ir bus patikimi fakulteto vadovybės akademiniai partneriai siekiant priartinti studijų programas prie geriausių pasaulio standartų.
- *Studijų teikiamų žinių paklausa darbo rinkoje:* ekonomisto ir verslo vadybos profesiją turintiems specialistams dabar nesunku susirasti savo įgūdžius ir poreikius atitinkantį darbą, prisitaikyti prie darbo rinkos paklausos pokyčių. Darbo ir socialinių tyrimų instituto atliktų aukštųjų mokyklų absolventų įsidarbinimo tyrimų duomenimis, vadybos, ekonomikos ir informatikos studijų kryptių VU absolventai gavo apie dukart daugiau teigiamų darbavimų įvertinimų nei kitų universitetų absolventai (Vilniaus universiteto veikla, 2004).

- *Studijų formų įvairovė*: dieninės, vakarinės, neakivaizdinės, nenuosekliosios (išlyginamosios, pokoleginės, parengiamieji kursai antrosios pakopos studijoms). Nuo 2001 metų taikoma nauja modulinė vakarinių studijų sistema (atsisakyta įprastų sesijų). Nuo 2002 metų neuniversitetinį aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą turintys asmenys priimami į išlyginamąsias studijas. Įvykdę pirmųjų ir antrųjų metų pagrindinių studijų išlyginamųjų dalykų užskaitą, klausytojai toliau studijuoja pagal trečiųjų metų ekonomikos arba vadybos ir verslo administravimo bakalauro programą. Bendra studijų trukmė – treji metai, studijos valstybės nefinansuojamos. 2004 metais pirmą kartą vyko priėmimas į pokolegines bakalauro studijas – įvykdžius pirmųjų ir antrųjų metų studijų programų dalykų užskaitą (80 kreditų), pretendentai konkurso tvarka priimti į trečiąjį kursą.

Fakultete jau ne pirmi metai įgyvendinamos Bolonijos deklaracijos nuostatos – žmonės, turintys vienos aukštosios mokyklos (ar studijų krypties) bakalauro diplomą, studijuoja kitos srities magistrantūrą. Suvokiantiems ir išnaudojantiems visas bendros Europos studijų erdvės galimybes fakultetas siūlo dvi neakivaizdinių studijų programas – verslo vadybą ir verslo ekonomiką.

Fakulteto taryboje nuolat nagrinėjami klausimai, susiję su studijų programų kokybės užtikrinimu. Reikia pripažinti, kad per pastarąjį penketį parengtas ne vienas studijų programų kokybės vertinimas, darant nesminčius pakeitimus (sumažintas dalykų skaičius, atsisakyta nereikšmingų, besidubliuojančių dalykų ir pan.), netgi bandyta (parengti keli variantai) radikalčiai keisti abiejų pakopų programų struktūrą ir turinį. Tikslas – racionalizuoti studijų programas: daugiau dėmesio skirti svarbiausiems studijų daly-

kams, atsisakyti nereikšmingų ir šalutinių dalykų, didinti studentų savarankiškų studijų reikšmę, suderinti išryškėjusią esamo krūvio ir normatyvinio dėstytojų etatų skaičiaus disproporciją.

Nors fakulteto studijų programos gana patrauklios dėl pirmiau minėtų kriterijų (tai rodo didžiuliai stojančiųjų konkursai), tačiau fakultetas sulaukia kritikos dėl per didelio magistrantūros studijų programų skaičiaus. 2003 metais fakultete pradėta svarstyti galimybė sumažinti magistro studijų programų skaičių, kuris yra nepateisinamas, nes mažoje šalyje netikslinga rengti siauros specializacijos specialistus, be to, programos turėtų būti orientuotos ne į šaką, taip dažniausiai dabar yra, o į konkrečias funkcijas. Nors naujos programos iš esmės jau buvo suderintos, tolesnis jų svarstymas 2004 metais buvo laikinai sustabdytas – laukiama tarptautinės ekspertizės rezultatų.

Glaudesnis akademinis studijų ir praktikos ryšys leidžia ūkinės praktikos pavyzdžius pasitelkti teorinėms žinioms iliustruoti bei formuoti jų taikymo įgūdžius. Šiai teorijos ir praktikos sanglaudai padeda ir tai, kad daugelis fakulteto dėstytojų, kuriems Vilniaus universitetas yra pagrindinė darbovietė, tuo pat metu aktyviai dalyvauja ir įvairių šalies bei tarptautinių profesinių organizacijų veikloje. Vertingą indėlį įgyvendinant studijų programas suteikia ir vizituojuojantys profesoriai iš užsienio universitetų, atvykstantys čia dirbti pagal „Eurofakulteto“ ir kitas tarptautines programas. Visa tai leidžia teigti, kad turimų žmogiškųjų išteklių užtenka sėkmingai vykdyti visų trijų pakopų studijų programas. Tačiau žvelgiant į ateitį būtina smarkiai susirūpinti pedagoginio ir mokslinio personalo atnaujinimu skatinant tarpinstitucinius ryšius ir tarpdisciplininius tyrimus ir pritraukiant dirbti akademinėje srityje jaunus gabius fakulteto absolventus ir doktorantus.

Būtina įgyvendinti patikros sistemą ir reorientuoti dėstytojų nuostatas iš „dėstytojas sprendžia, ką ir kaip dėstyti“ pozicijos į mokymo tikslų ir rezultatų vienareikšmį apibrėžimą, atsivėlgiant į studentų, darbdavių, politikų ir visuomenės reikalavimus aukštajam mokslui. Tokia aukštojo mokslo reforma prilyginama jo komercializavimui, kurio padariniai nevienareikšmiai (A. Glošienė, 2004).

3. Mokslo plėtojimo kryptys ir problemos

Ekonomikos fakulteto mokslininkai dalyvauja vykdam Vilniaus universiteto mokslinių tyrimų temas „Lietuvos socialinės ir ekonominės raidos bei valdymo modeliavimas integruojantis į ES“ ir „Verslo aplinkos veiksniai“. Fakultete atliekami tyrimai iš esmės yra suderinti su katedrų dėstytojų pedagogine veikla. Minėtos devynios katedros vykdo atitinkamai pagal katedros mokslinį ir studijų profilį devynias temas. Fakultetas leidžia Lietuvoje pripažintą recenzuojamą mokslo žurnalą „Ekonomika“, o nuo 2005 metų ir „Vadyba“, kuriuose skelbiami straipsniai ekonomikos ir verslo vadybos temomis, dalyvauja Lietuvos ekonomistų draugijos veikloje, remia ją materialiai (suteikdamas draugijai patalpas ir nemokamas komunalines paslaugas). Tačiau nuolat susiduriama su vidinėmis ir Lietuvos socialinių mokslų plėtros problemomis.

Dabar moksliniai tyrimai Lietuvoje pripažįstami ir skatinami iš valstybės biudžeto pagal tokius rezultatus: mokslo publikacijas, dalyvavimą europiniuose mokslo programų projektuose (BP, COST ir EURIKA) ir užsakomuosiuose mokslo tiriamuosiuose darbuose. Į dalyvavimą kitose, „nemokslinėse“ Europos Sąjungos programose neatsižvelgiama, skirstant valstybės subsidijas mokslo ir studijų institucijoms, vertinant institucijų ar pavienių mokslininkų

veiklos rezultatus, todėl nei institucijos, nei mokslininkai neskatinami jose diegti savo žinias ir taip ne tik įgyti patirties, bet ir papildyti skurdų Lietuvos socialinių mokslų biudžetą. Taigi, viena vertus, deklaruojamas siekis skatinti mokslo efektyvumą ir taikymą praktinėms visuomenės reikmėms, kita vertus, mokslininkai atribojami nuo savo srities mokslui imlių programų ir projektų. Universitetai deklaruoja nenutrūkstamo, visą gyvenimą trunkančio mokymosi idealus, siekį nebūti uždariems nuo visuomenės, tačiau mokslininkų dalyvavimas tęstinio mokymo procesuose, dėstytojų kvalifikacijos kėlimo kursuose, konsultavimas, ekspertinės paslaugos traktuojami kaip mokslo taikomosios vertės neturinti veikla. Nenuostabu, kad Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos žmogiškųjų išteklių plėtrai Lietuvoje atitenka darbo biržų mokymo centrams, bet ne universitetams (A. Glošienė, 2004).

Formuojant mokslinės veiklos prioritetus ne mažiau svarbu tobulinti mokslinių rezultatų vertinimo sistemą. Vertinant aukštąsias mokyklas, vykdančias tos ar kitos krypties studijas, tarp tų rodiklių kaip tarptautinė akreditacija, intelektinis potencialas, materialinė bazė, tarptautiniai ryšiai, universiteto prestižas, vienas iš svarbiausių rodiklių – aukštosios mokyklos mokslingumas – gebėjimas studijų programas pagrįsti moksliniais tyrimais, kitaip sakant, pasiekti studijų ir mokslo vienybę.

Pagrindinis šaltinis, vertinant aukštųjų mokyklų mokslinį potencialą socialinių mokslų srityje, buvo ir yra oficialus Švietimo ir mokslo ministerijos ekspertų vertinimas. Aukštosios mokyklos kasmet vertinamos pagal mokslo monografijas, studijas, fundamentinius ir originaliuosius teorinius mokslo darbus, išleistus tarptautiniu mastu pripažintose leidyklose, kitas mokslo monografijas, mokslo šaltinių publikacijas, mokslo straipsnius tarptautiniu mastu pripažin-

6 lentelė. EF publikacijų skaičius, jų reikšmingumas ir pasiskirstymas pagal katedras (2001–2005 m.)

Eil. Nr.	Publikacijos	KATEDROS									Iš viso
		Apskaitos ir audito	Kiekybinių metodų ir modeliavimo	Ekonominės informatikos	Finansų	Marketingo	Vadybos	Versto	Teorinės ekonomikos	Ekonominės politikos	
1.	Monografijos	4	–	–	1	–	2	4	–	1	12
2.	Vadovėliai, mokomo- sios knygos, kitos knygos	2	14	1	7	9	8	8	1	6	56
3.	Straipsniai Lietuvos prestižiniuose, recen- zuojamuose leidiniuo- se, įtrauktuose į mokslo informacines bazes	15	17	14	10	14	33	28	13	11	155
4.	Straipsniai užsienio recenzuojamuose leidiniuose	10	10	2 (1 ISI)	7	10	8 (1 ISI)	1	2 (1 ISI)	3	53
5.	Kiti straipsniai recen- zuojamuose Lietuvos mokslo leidiniuose	8	82	4	10	12	20	14	10	13	173
6.	Tarptautinių konferencijų medžiaga	3	8	8		11	12	12		10	64
7.	Lietuvos konferencijų medžiaga	18	10	1	5	6	13	19	5	13	90
	Iš viso	60	141	30	40	62	96	86	31	57	603

tuose leidiniuose, mokslo straipsnius kituose recenzuojamuose mokslo leidiniuose ir kitas mokslines publikacijas.

Deja, skirstant lėšas institucijoms, ne visa mūsų mokslininkų produkcija vertinama balais. Galima ir toliau diskutuoti apie nustatytus vertinimo kriterijus, tačiau reikia pažymėti, kad labiausiai vertinamos publikacijos, „uždirbančios“ pinigų fakultetui (universitetui). 2004 metais VU išleista per 30 monografijų (EF – trys). Kasmet VU paskelbiama per 1 000 straipsnių (EF – apie 80). Tai pakankamai iškalbingi skaičiai. Palyginus šiuos skaičius su minimaliais kvalifikaci-

niais mokslinių pareigybių reikalavimais, matyti, kad privalomas sąlyginis metinis publikacijų skaičius, tenkantis vienam mokslininkui (dėstytojui), ne toks ir mažas. Ekonomikos fakulteto mokslinė produkcija apibūdinama 6 lentelėje.

Mokslinė veikla universitete daugiausiai atneša lėšų tikslųjų mokslų fakultetams, o socialinių mokslų fakultetui nuolat sulaukia priekaištų.

Universitetui už mokslinės veiklos rezultatus (mokslines publikacijas ir lėšas, gautas vykdančioms tarptautines mokslo programas ir užsakovuosius MTD) skirti tiesioginiai asignavimai sudarė 13,0 mln. litų (2004 m.), o EF – tik 262

tūkst. litų, nors esame didžiausias fakultetas pagal studijuojančiųjų skaičių.

Kaip jau minėta, formalus mokslinio darbo rezultatų vertinimo kriterijus – publikacijos šalies, užsienio ir tarptautiniuose mokslo leidiniuose, pranešimai vietos ir tarptautinėse mokslinėse konferencijose.

Siekdamas užtikrinti fakultete vykdomų mokslinių tyrimų ir jų rezultatų sklaidą visuomenėje, jų integraciją į bendrą ekonomikos ir verslo vadybos žinių lobyną, taip pat diegimą šalies ūkio plėtros ir vadybos praktikoje, Ekonomikos fakultetas kasmet organizuoja mokslines konferencijas, skirtas aktualiausioms Lietuvos ekonomikos ir vadybos mokslo bei šalies ūkio raidos, jo integravimosi į Europos Sąjungą problemoms. 2004 metų spalio 14–15 dienomis kartu su Lietuvos ekonomistų draugija organizuota tarptautinė mokslinė konferencija „Ekonomikos augimo Centrinėje ir Rytų Europoje spartinimo katalizatoriai ir kliūviniai“. Vilniaus universitete susirinko bene pats reprezentatyviausias per pastaruosius dešimtmečius Lietuvoje tarptautinis ekonomistų forumas – jame dalyvavo atstovų bemaž iš 30 pasaulio šalių, perskaityta apie 100 pranešimų, įvyko kelios apskritojo stalo diskusijos aktualiomis ekonomikos plėtros temomis. Konferenciją finansškai parėmė Lietuvos Vyriausybė, o jos plenariniame posėdyje dalyvavo Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas ir Vilniaus universiteto rektorius. Pažymėtina, kad beveik kasmet organizuojama Verslo katedros (buvusios Prekybos) mokslinė konferencija, 2005 metais išplėta į tarptautinę.

Tokiais rezultatais tikrai galima pasidžiauti, tačiau kartu į juos reikia žvelgti ir savikritiškai – per fakulteto mokslinio potencialo teikiamų galimybių panaudojimo prizmę. Pažymėtina, kad fakulteto dėstytojai nevienodai atsakingai žvelgia į mokslo tiriamųjų darbų vykdymo prieder-

mę. Tai rodo įnašo į bendrąjį fakulteto mokslo publikacijų aruodą statistika: iš kone 130 fakultete dirbančių (pagrindinį ir nepagrindinį darbą) dėstytojų tik apie 20–25 dėstytojai aktyviai vykdo mokslo tiriamąjį darbą ir skelbia mokslinio darbo rezultatus pripažintuose leidiniuose šalyje ir užsienyje, rašo monografijas, vadovėlius ar mokomąsias priemones. Pažymėtina, kad mokslinio darbo spragų priežastys, deja, tebėra tos pačios, ir jos būdingos ne tik ekonomistams. Išorinė ir vidinė aplinka nėra palanki mokslo tiriamajam darbui. Jau minėtas akivaizdus mokslo tiriamojo darbo ir pedagoginės veiklos atotrūkis yra pastarosios naudai; ekonominių aplinkybių nulemti fakulteto personalo pašaliniai darbai, materialinio suinteresuotumo mokslo tiriamuoju darbu stoka ir abejotina mokslo pedagoginio darbo universitete normavimo sistema, mokslinės konkurencijos silpnumas – visa tai tie objektyvūs ir subjektyvūs veiksniai, kurie varžo mokslinio darbo plėtrą. Todėl nereikėtų stebėtis, kad netgi užsakomųjų taikomųjų darbų pasiūlymai, gaunami iš Lietuvos valstybės valdymo institucijų ir verslo įstaigų, dažnai nesulaukia reikiamo dėmesio ir atsako nei iš fakulteto katedrų, nei iš pavienių mokslininkų.

Bandant nors kiek pakeisti padėtį, fakultete imtasi iniciatyvos skatinti aukštos kokybės fundamentaliuosius ir taikomuosius ekonomikos bei verslo vadybos ir administravimo mokslo tyrimus. Ekonomikos fakultete 2004 metų pradžioje pirmą kartą įvyko metinių premijų ir mėnesinių atlyginimo priedų skyrimo už mokslo pasiekimus konkursas. Trylika aktyviausių fakulteto mokslininkų buvo paskatinti vienkartinėmis premijomis ir kasmėnesiniais atlyginimo priedais. 2005 metų sausį įvyko antrasis toks konkursas, kuriame dalyvavo 21 fakulteto mokslininkas, universitete dirbantis pagrindinį darbą. Dar toliau tobulinant skatinimo metodiką, nuspręsta daugiau dėmesio skirti jauniems moks-

lininkams pedagogams – organizuoti konkursą atskirai. Visa tai teikia vilčių, kad fakulteto mokslinę veiklą pavyks kažkiek pagyventi.

Greta materialinių paskatų vis dėlto egzistuoja ir moralinės: juk katedros – tai ne tik dalykų studijų programoms tiekėjos, bet ir mokslo tyrimų branduoliai. Tad kiekvienas mokslininkas turėtų siekti būti pripažintas ir įvertintas šalyje ir tarptautiniuose mokslo renginiuose, kiekviena katedra turėtų stengtis didinti atliekamų mokslo darbų skaičių visuomenėje, ieškoti galimybių, priemonių ir paskatų bendriems – dalykiniams, instituciniams ir tarptautiniams – moksliniams tyrimams vykdyti.

4. Doktorantūra

Vilniaus universitete (2005 m. sausio 1 d.) studijavo 582 doktorantai, iš jų 71 neakivaizdžiai, EF – 39 doktorantai. Minėta, kad Ekonomikos fakultetas pagal studentų ir klausytojų skaičių pirmąją Vilniaus universitete (turi beveik ketvirtadalį visų studijuojančiųjų VU), o doktorantų skaičiumi turi tik 16-ąją dalį. Tokią situaciją lemia daugelis priežasčių ir objektyvių ar subjektyvių veiksnių.

Išlieka geriausių absolventų atrankos doktorantūros studijoms problema. Deja, gana dažnai į doktorantūrą stoja ne perspektyviausi, mokslinį ir pedagoginį darbą mėgstantys žmonės, o absolventai, neradę darbo, arba tie, kurie dirba ir be didelių pastangų gali papildomai prisidurti doktorantūros stipendiją. Tai negali neturėti įtakos doktorantūros rezultatyvumui.

Mokslininkus stebina ir riboja reikalavimai būti doktorantų moksliniais vadovais, konsultantais, oponentais. Reikalavimai vienpusiškai orientuoti į publikacijų, paskelbtų leidiniuose, įtrauktuose į Mokslinės informacijos instituto (*Institute of the Scientific Information – ISI*), ir publikuojamų užsienio recenzuojamuose žurna-

luose, įtrauktuose į mokslinės informacijos atitinkamas duomenų bazes, skaičių. Vadovaujantis tokiu nutarimu, Lietuva tampa išskirtine valstybe, kurioje universiteto profesorius, netgi parašęs kelias monografijas, negali vadovauti rengiant daktaro disertacijas ar dalyvauti jas vertinant. Daugiau negu keista, kad Lietuvos recenzuojami moksliniai žurnalai, įtraukti į minėtas duomenų bazes, ir juose paskelbtos publikacijos nelaikomos tarptautinėmis.

Deja, mokslinės pamainos ugdymo galimybių požiūriu Ekonomikos fakultetas į 2005-uosius įžengė vis dar teturėdamas ekonomikos krypties doktorantūrą. Pagal dabar galiojančią tvarką socialinių mokslų srityje doktorantūros teisę gali gauti tik tie universitetai, kuriuose pagrindinį darbą dirba ne mažiau kaip keturi atitinkamos krypties mokslo laipsnį turintys mokslininkai (iš kurių bent vienas yra profesorius), kurie per pastaruosius penkerius metus yra paskelbę ne mažiau kaip penkis mokslinius straipsnius recenzuojamuose mokslo leidiniuose, iš jų – ne mažiau kaip tris publikacijas užsienio ir tarptautinių organizacijų leidžiamuose mokslo leidiniuose (jeigu mokslininkas per pastaruosius penkerius metus yra paskelbęs mokslinę monografiją, jam užtenka turėti du mokslinius straipsnius užsienio recenzuojamuose mokslo leidiniuose). Be to, siekiant doktorantūros teisės keliose giminingose kryptyse, o taip yra Ekonomikos fakultete, vienoje paraiškoje įrašyti minėtus reikalavimus atitinkantys mokslininkai nebegali būti įrašyti kitoje paraiškoje. Vis dėlto Ekonomikos fakultetas principingai ne kartą teikė paraiškas vadybos doktorantūros teisei ir nepraranda vilčių artimiausiu metu ją gauti.

Minėtas atlyginimų akademinėje srityje ir už jos ribų skirtumas lemia ekonomistų intelekto nutekėjimą iš akademinės srities ir užkerta kelią jauniems mokslininkams įsilieti į ją. Per pastarąjį dešimtmetį nemažai talentingų jaunų lie-

7 lentelė. Ekonomikos fakulteto doktorantūros studijų rezultatyvumas 2000–2005 metais

Metai	Istojo	Baigė	Apgyė
2000		5	2
2001	6	6	6
2002	17	3	2
2003	4	3	2
2004	9	5	2
2005	9	1	2

tuvių įgijo ekonomikos magistro ir daktaro laipsnius žinomuose Vakarų universitetuose ir mūsų fakultete. Deja, absoliuti dauguma jų, grįžę į Lietuvą, ar sėkmingai baigę doktorantūros studijas fakultete, dažniausiai pasiduoda keliskart geriau apmokamo ir mažiau pastangų reikalaujančio darbo už universiteto sienų pagundoms. Tokia situacija silpnina konkurenciją akademinėje bendruomenėje, o tai, suprantama, neprisideda prie mokslo darbų ir studijų kokybės gerinimo. Antra vertus, tai sukelia aiškiai pastebimą ir jau pradedančią kelti susirūpinimą ekonomistų akademinės bendruomenės senėjimo problemą – galima teigti, kad dabar vidutinis universitetų socialinių mokslų fakultetų narių amžius jau peržengė 50 metų ribą (L. Čekanavičius, 2004).

Kaip jau minėta, sėkmingai įveikę atranką ir priimti į studijas doktorantai susiduria su gana rimta problema: jiems reikia surasti (ar susirasti) nustatytus kvalifikacinius reikalavimus tenkinantį mokslinį vadovą. Mažai gelbsti ir tai, kad doktoranto moksliniu vadovu gali būti ir kitoje institucijoje, ne Vilniaus universitete, dirbantis mokslininkas, bet socialiniai mokslai (ekonomika taip pat) visoje Lietuvoje išgyvena „moksliškumo“ krizę. Atrodo, kad situacija šiuo požiūriu ne tik negerėja, bet kuo toliau, tuo labiau prastėja: dauguma potencialių doktorantų vadovų, atitinkančių tarptautinių publikacijų skaičiaus kriterijus, jau išnaudojo ar baigia išnaudoti nustatytą vadovavimo limitą – ne daugiau kaip penki doktorantai.

Tinkamo darbo vadovo paieška, doktoranto studijų organizavimas ir priežiūra, jo parengtos disertacijos svarstymas ir pateikimas ginti – visa tai yra nelengvas, atsakingas ir palyginti menkai mokamas darbas. Galbūt todėl fakulteto doktorantūros efektyvumo rodikliai nėra aukšti (žr. 7 lentelę), katedros ne itin noriai priima doktorantus savo globon. Tam yra ir objektyvių, nuo katedrų valios nepriklausančių priežasčių. Vis dėlto reikėtų pabrėžti, kad doktorantūra – akademinės pamainos rengimas – yra esminė fakulteto ir jo katedrų, kaip mokslo ir studijų branduolių, tvarumo ir tęstinumo užtikrinimo sąlyga.

5. Tarptautinis bendradarbiavimas

Ekonomikos fakultetas aktyviai dalyvavo ir dalyvauja tarptautiniuose projektuose ir programose: TEMPUS, PHARE, ACE, SOCRATES ERASMUS, *EuroFaculty*, BEMTP ir kitose. Šios programos ir projektai numato studentų ir dėstytojų mainus, stažuotes, mokslo ir studijų infrastruktūros modernizavimą, taip pat bendrų mokslinių projektų vykdymą. 1992–1999 metais Ekonomikos fakultetas aktyviai dalyvavo TEMPUS projektuose. Per šiuos metus 154 fakulteto studentai – būsimieji ekonomistai ir verslo vadybininkai – turėjo galimybę viena arba (dažniausiai) du semestrus studijuoti užsienio partnerių universitetuose – Savoijos ir Li-

jono (Prancūzija), Swansea ir Šefildo (Didžioji Britanija), Bambergo ir Bairoto (Vokietija), Upsalos (Švedija), Aalborgo (Danija), Turino (Italija) ir Madrido (Ispanija). Šiuose universitetuose žinių ir jų perteikimo įgūdžių sėmėsi daugiau kaip 30 fakulteto dėstytojų. Dalis studentų išvyksta studijuoti į universitetus partnerius savo lėšomis, dar kiti – gauna kviečiančiųjų studijoms universitetų arba įvairių fondų (pvz., DAAD – Vokietijos akademinių mainų fondas) stipendijas. 1994 metais, bendradarbiaujant su Aalborgo universitetu, parengta ir įsteigta Tarptautinio verslo magistro (MBA) programa. Pasibaigus vienpusio pobūdžio tarptautinės bendruomenės paramai (TEMPUS), ją pakeitė abipusis mainų programos, kurios numato ne tik Lietuvos studentų studijas užsienio valstybių universitetuose, bet ir šių universitetų studentų studijas Lietuvoje. Nuo 1999 metų Ekonomikos fakultetas dalyvauja SOCRATES/ERASMUS programoje. Fakulteto partneriais pagal šią programą buvo ir yra Kopenhagos verslo mokykla, Aalborgo ir Pietų Danijos universitetai (Danija), Osnabriuko, Bambergo, Greifswaldo, Manheimo (Vokietija), Lundo ir Gotlando (Švedija), Savoijos, Paris-Val de Marne ir Lilio (Prancūzija), Madrido (Ispanija), Milano del Sacro Cuore (Italija) ir kiti universitetai. Pagal ERASMUS programą į užsienį studijuoti kasmet išvyksta 20–25 studentai, savo ruožtu vis daugiau sulaukiama studentų iš užsienio universitetų (2005 m. jų skaičius susilygino su išvykstančių EF studentų dalinėms studijoms skaičiumi). Galima teigti, kad tai yra vienas iš fakulteto studijų programų ir dėstomų dalykų pripažinimo kriterijų. Deja, dėl šios programos finansavimo nepakankamumo studijuoti į užsienį išvyksta kur kas mažiau studentų, nei sutariama universitetų mainų sutartyse. Todėl Ekonomikos fakultetas aktyviai ieško naujų akademinių užsienio partnerių, akademinių mainų sutartys pasirašomos ne tik pagal minėtą

ERASMUS programą. Antai 2003 metų pavasarį sudaryta akademinių mainų sutartis su Ostfoldo aukštosios mokyklos (Hogskolen i Ostfold, Norvegija) Verslo ir ekonomikos fakultetu keistis dėstytojais ir studentais, o lėšų šiai sutarčiai vykdyti gauta iš Norvegijos aukštojo mokslo tarybos (Norwegian Council for Higher Education).

2003 m. įkurtas Europos universitetų, rengiančių kokybės vadybos magistrus, tinklas EUN.TQM (European Universities Network for Total Quality management), jungiantis 20 Europos ir JAV universitetų. Tinklas diegia pasaulinio lygio mokymo ir mokslo programas, kuriomis siekiama prisidėti prie Europos Sąjungos privačių ir viešųjų organizacijų, tinkle dalyvaujančių universitetų ir jų bendruomenės vertės ir konkurencingumo didinimo. 2003 metais Ekonomikos fakulteto iniciatyva į EUN.TQM tinklą asocijuotai nariu priimtas ir Vilniaus universitetas, o 2005 m. lapkričio 18 d. VU ir EF tapo šio tinklo tikraisiais nariais.

Siekdamas visavertiškai dalyvauti SOCRATES/ERASMUS programoje, nuo 1998 metų pavasario Ekonomikos fakultetas siūlo paskaitų kursus užsienio kalbomis iš universitetų partnerių atvykstantiems studentams. Dabar iš užsienio atvykstantiems mainų studentams siūloma 25-ų bakaluro pakopos disciplinų semestro arba akademinių metų trukmės kursai, skaitomi anglų ir prancūzų kalbomis.

Šalia aktyvaus dalyvavimo Europos Sąjungos finansuojamose akademinės paramos ir mainų programose, kuriose gali dalyvauti ir kitos Lietuvos aukštosios mokyklos, Ekonomikos fakultetas buvo ir yra išskirtinis unikalų tarptautinių projektų partneris ir dalyvis Lietuvoje. 1994–2000 metais Ekonomikos fakultetas akademinio partnerio teisėmis dalyvavo Baltijos ūkio vadovų mokymo programoje (BEMTP – Baltic Economic Management Training Program), kurią fi-

nansavo Kanados Vyriausybė per Kanados Tarpautinės plėtros agentūrą (CIDA). Šios programos tikslai buvo suteikti ekonomikos ir vadybos žinių Lietuvos vidutinio ir aukštesniojo lygio valstybės tarnautojams, parengti ir įdiegti Lietuvoje studijų programas, leidžiančias užtikrinti kokybiško įvairaus lygio vadovų rengimo tęstinumą. Kitas ilgalaikis, 1993 metais pradedęs ir 2005 metų viduryje pasibaigęs, unikalus projektas – Eurofakultetas (EuroFaculty), kuriuo siekiama iš esmės pertvarkyti socialinių mokslų (ekonomikos, teisės, politikos) studijas – pradedant bakaluro ir baigiant magistro pakopą, pasirinktuose klasikinčiuose Baltijos šalių universitetuose: Vilniaus, Latvijos (Rygos) ir Estijos (Tartu). Fakulteto patalpose veikia dėstytojams ir studentams atvira Eurofakulteto įkurta biblioteka, kurioje sukaupta naujausia literatūra ekonomikos ir verslo vadybos klausimais.

2004-ųjų gegužės mėnuo tapo reikšmingu posūkiu visai šaliai. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, pakito ir jos aukštųjų mokyklų realijos. Dabar dėl Lietuvos studentų konkuruojama ne tik nacionalinėje erdvėje, bet ir su keliais tūkstančiais Europos universitetų. Nuo to, kaip universitetas ir fakultetas sugebės užtikrinti studijų kokybę, kokių galimybių tarptautinėje darbo rinkoje galės pasiūlyti savo absolventams ir kiek atviras bei patrauklus jis bus užsienio studentams, priklausys, kokių studentų bus turima. Svarbu užtikrinti, kad universitetas ir Ekonomikos fakultetas taptų patraukliausia institucija užsienio studentams (Prancūzijos siekis – šimtaprocentis studentų išvykimas dalinių studijų), o gabiausiems lietuvaičiams studijos universitete taptų prestižo reikalu (VU išvyksta kol kas tik vienas procentas studentų).

Nereikia pamiršti ir problemų, kylančių VU ir EF, siekiant užtikrinti abipusius studentų mainus. Vis dar nepakankamai dėmesio skiriama studijų programoms internacionalizuoti bei

rengti kursų užsienio kalbomis. Vis dar nėra tokių kursų kokybės priežiūros ir jie nėra visiškai integruoti į reguliarias studijų programas taip, kad būtų prieinami saviems studentams ir skatintų tarpfakultetines studijas. Tačiau pozityvių žingsnių yra. Ekonomikos fakultetas – tarp pirmaujančių, yra parengęs ne tik 25 atskirų kursų studijų modulius, bet ir visą magistro studijų programą „Tarptautinio verslo ekonomika ir vadyba“ anglų kalba.

VU pasirašyta 67 bendradarbiavimo sutartis su 22 šalių universitetais (2004 metų duomenimis). Ekonomikos fakultetas turi 23 ERASMUS partnerius ir artimiausiu metu planuojama turėti dar tris keturis partnerius.

Išvados

1. Galima teigti, kad Ekonomikos fakultetas yra vienas iš populiariausių ir didžiausių fakultetų pagal besimokančiųjų skaičių ir studijų programų pasirinkimą ne tik Vilniaus universitete, bet ir iš Lietuvos aukštųjų mokyklų analogiškų fakultetų. Toks teiginys grindžiamas stojančiųjų į fakulteto studijų programas didžiuoliais konkursais ir programų reitingais.
2. Per pastaruosius penkerius metus galima įžvelgti ryškių fakulteto organizacinės ir valdymo struktūros bei materialijų sąlygų pokyčių. Esant nuolatiniam biudžetinių lėšų deficitui, fakultete kasmet skiriama vis didesnė dalis fakulteto uždirbtų specialiųjų lėšų auditorijoms ir kabinetams įrengti, studentų ir dėstytojų darbo vietoms aprūpinti kompiuterine ir kita įranga, nuolat ją atnaujinti, įsigyti literatūros, patalpų remontui, darbuotojams skatinti ir kt.
3. Finansinės universiteto ar fakulteto galimybės, Vyriausybės nuostatos ir įstatymai nėra palankūs reikiamai išlaikyti ir atnaujinti fa-

- kulteto mokslinį pedagoginį personalą, skatinti profesinį dėstytojų tobulėjimą. Aukštojo mokslo įstatyme įtvirtintas studijų finansavimo modelis iš esmės skatina siekti kiekybės, o ne studijų kokybės.
4. Ypatingas dėmesys tobulinant studijų programas ir jų vykdymą sietinas su: fakulteto pedagoginio personalo atnaujinimu (atjauninimu), mokslinio darbo intensyvinimu bei akademinio darbo ir dėstytojų kvalifikacijos kėlimo motyvacija, šiuolaikinių mokymo metodų diegimu, studentų praktinių įgūdžių formavimu.
 5. Mokslinės veiklos prioritetų formavimas, jos efektyvumas neatsiejamas nuo mokslinių rezultatų vertinimo ir skatinimo sistemos tobulinimo. Vertinant aukštąsias mokyklas, tarp daugelio kitų rodiklių (tarptautinis pripažinimas, intelektualinis potencialas, materialiosios sąlygos, tarptautiniai ryšiai ir kt.) vienas iš svarbiausių – mokslingumas, t.y. gebėjimas studijų programas pagrįsti moksliniais tyrimais. Deja, dabartinė vertinimo sistema orientuota į kiekybinius rodiklius, kai labiausiai vertinamos publikacijos, „uždirbančios“ pinigų fakultetui ir universitetui, bet ne į jų indėlį į Lietuvos ūkio plėtrą. Mokslinei veiklai pagyventi Ekonomikos fakultete jau treči metai taikoma (ir toliau tobulinama) materialinio skatinimo sistema.
 6. Doktorantūra – tai viena iš svarbių fakulteto akademinės pamainos rengimo krypčių, tai esminė fakulteto ir jo katedrų, kaip mokslo ir studijų vienovės, užtikrinimo sąlyga. Deja, Ekonomikos fakultetas negali girtis aukštais doktorantūros efektyvumo rodikliais. Tokią situaciją lemia daugelis objektyvių ir subjektyvių priežasčių ir problemų (geriausių absolventų atranka doktorantūros studijoms, įteisinta doktorantūros studijų organizavimo tvarka, reikalavimai doktorantų moksliniams vadovams ir kt.).
 7. Fakulteto dėstytojai ir studentai aktyviai dalyvavo ir dalyvauja tarptautiniuose projektuose ir programose, vykdan studentų ir dėstytojų mainus, stažuotes, bendrus mokslo ir studijų projektus. Vien ERASMUS programos bendradarbiavimo sutarčių skaičius per penkerius metus padidėjo daugiau kaip du kartus. Fakultetas yra tarp pirmaujančių VU ne tik pagal parengtų ir dėstomų dalykų užsienio kalbomis skaičių, bet ir yra parengęs visą magistro studijų programą anglų kalba.

LITERATŪRA

1. Čekanavičius, L. (2004), *Ekonomikos mokslas. Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų plėtros problemos*. Vilnius: LII leidykla. P.103–116.
2. Galinienė, B., Čekanavičius, L., Martinavičius, J., Miškinis A. (2003), *Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto studijų programos ir jų perspektyvos. Ekonomika*. Nr. 63, p. 214–225.
3. Galinienė, B. (2000), *Studijos Ekonomikos fakultete: raida ir problemos. Konferencijos, skirtos Ekonomikos fakulteto 60 metų jubiliejui paminėti „Ekonomikos mokslas ir studijos Vilniaus universitete 1940–2000 metais“ medžiaga*. Vilnius: VU leidykla P. 19–26.
4. Glosienė A. (2004), *Humanitariniai ir socialiniai mokslai Europos mokslinių tyrimų erdvėje. Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų plėtros problemos*. Vilnius: LII leidykla. P. 19–44.
5. Poviliūnas, A. (2003), *Moksliniai ekonomikos tyrimai. Pasirengimas*Vykdymas*Realizavimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
6. Ramsden, P. (2000), *Kaip mokyti aukštojoje mokykloje*. Vilnius: Aidai MM.
7. Realising the European Higher Education Area. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003: //www.skvc.lt
8. Vilniaus universiteto veikla 2004 metais. (2005), *Vilniaus universiteto Rektoriaus akademiko Benedikto Juodkos ataskaita*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
9. Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto 2004 metų veiklos ataskaita. (2005), Vilnius.

THE DEVELOPMENT OF THE FACULTY OF ECONOMICS: ISSUES AND NEW OPPORTUNITIES

Birutė Galiniėnė

Summary

The purpose of the article is to describe and assess the role and the place of the Faculty of Economics of the Vilnius University in Lithuanian science and economic system by taking into consideration existing research, academic and technical resources, and to disclose existing objective and subjective constraints for the development of research and studies at the faculty. An appropriate attention is paid to discover possibilities for the improvement of the content and quality of study programmes. A particular attention is paid to the quality and effectiveness of doctor studies which remains an acute issue for the faculty. Not less important is the issue of international co-operation. The author seeks to reveal where the Faculty of Economics is at present in the process of internationalization.

The article states that the Faculty of Economics is one of the most popular and largest faculty in number of students and selection of study programmes not only at Vilnius university but also among corresponding faculties of other Lithuanian universities. Such a statement is based on the high competition among applicants and good programme ratings.

During last five years significant changes took place in the organizational and management structures, and facilities of the faculty. Having a permanent shortage in public funding the faculty each year allocates more and more of its earned revenues for the refurbishment of auditorium and rooms, for the equipment of students' and teachers' working places with computer and other modern equipment and their constant upgrading, for the purchase of literature, for promotion of personnel at the faculty.

Financial resources of the faculty and university and existing in Lithuania legislation are not favourable to retain and rejuvenate scientific and academic staff and stimulate their professional growth. Public financing model enforced in the Law of Higher Education in fact encourages the achievement of quantitative indicators but not study quality.

The improvement of study programmes and their implementation is to large extent related to rejuvenation of academic staff, strengthening of research, increase of academic staff motivation to improve their qualification and work standards, implementation of modern study methods, formation of students' practical skills.

Setting of research priorities, its effectiveness is very related to the system of assessment of research results and the incentives for their enhancement. In assessing institutions of higher education among other indicators such as international recognition, academic potential, facilities, international relations are research results indicating a possibility of university to support studies with relevant research outputs. Unfortunately, existing research outputs' assessment system is based on quantitative indicators and takes into consideration mainly publications in international journals but ignores the impact of publications on national economic development. In order to enhance research activities the faculty three years ago established research incentives system. The system is being developed each year.

Doctor studies are important means for the development of chairs and the faculty, and is a precondition to ensure a unity between research and studies. Unfortunately, the effectiveness of doctor studies at the faculty is low. Such study level is a result of both objective and subjective reasons and problems such as the selection of good doctor students and their supervisors, organization of doctor studies etc.

The academic staff and students of the faculty are active in joint international projects and programmes, in students' and teachers' exchanges. Number of ERASMUS agreements during last five years doubled and number of exchange students increased considerably. The faculty is leading faculty at the university in number of courses taught in foreign languages and has developed a full master programme in English language.

Įteikta 2005 m. lapkričio mėn.